

В. М. Струтинський (1929 – 1993)

16 жовтня 2004 р. виповнилось 75 років з дня народження видатного українського вченого в галузі теоретичної ядерної фізики, члена-кореспондента НАН України, професора Струтинського Вілена Митрофановича (1929 - 1993), який працював в Інституті ядерних досліджень НАН України на посаді завідуючого відділом теорії ядра (1970 - 1991), головного наукового співробітника відділу теорії ядра (1992 - 1993). 16 - 17 листопада 2004 р. Інститут ядерних досліджень НАН України провів науковий семінар "В. М. Струтинському - 75". Семінар було присвячено темам, пов'язаним з науковою діяльністю В. М. Струтинського.

Струтинський Вілен Митрофанович народився 16 жовтня 1929 р. в с. Данилова Балка Кіровоградської обл. (помер 28 червня 1993 р. в Римі, Італія). Закінчив Харківський державний університет у 1952 р. Його трудовий шлях розпочався в 1953 р. в Інституті атомної енергії ім. І. В. Курчатова. У 1967 - 1970 рр. В. М. Струтинський працював як гостьовий професор в Інституті ім. Нільса Бора в м. Копенгаген (Данія), де очолював міжнародну групу вчених. З жовтня 1970 р. працював в Інституті ядерних досліджень НАН України в Києві.

В. М. Струтинський відомий як автор фундаментальних праць по визначенню кутових розподілів фрагментів поділу ядер (формула Хальперна - Струтинського), а також частинок, які вилітають з компаунд-ядер, що обертаються (формула Еріксона - Струтинського), і творець методу розрахунку повної енергії зв'язку ядра – методу оболонкових поправок, який пізніше отримав його ім'я.

У рамках методу оболонкових поправок В. М. Струтинський передбачив існування значної оболонкової структури нуклонних спектрів у сильно деформованих ядрах (аналогічна зонній структурі електронних спектрів у кристалах), яка регулярно виникає при певних деформаціях атомного ядра. На цій основі було встановлено існування проміжного відносно стійкого сильно деформованого стану у важких ядрах (уран - каліфорній).

Теорія В. М. Струтинського не тільки пояснила багато відомих особливостей процесу поділу ядер, але й передбачила нові властивості, досить незвичні з точки зору традиційних

уявлень теорії Нільса Бора. Подальші інтенсивні дослідження та експерименти повністю підтвердили теоретичні висновки В. М. Струтинського. За допомогою теорії Струтинського вперше були проведені кількісні розрахунки мас, рівноважних деформацій ядер, багатьох властивостей ядер, що діляться, і, особливо, стабільності надважких ядер. Вона отримала широке визнання і входить в основний фонд сучасної ядерної фізики.

Значне місце серед робіт В. М. Струтинського та його співробітників займає розробка теорії колективного руху в атомних ядрах з великою амплітудою та скінченною швидкістю руху. Було показано, що при ядерному колективному русі з великою амплітудою відбувається перерозподіл частинково-діркових збуджень, що відповідає переходу до макроскопічного режиму деформації та утворенню динамічного основного стану ядра.

Передбачене В. М. Струтинським явище існування оболонкової структури в сильно деформованих ядрах та утворення метастабільного проміжного стану в процесі поділу зареєстровано як відкриття СРСР (№ 200, 1977 р.). За дослідження в області теорії оболонкової структури, поділу та стабільності ядер В. М. Струтинському в 1978 р. присуджено премію з ядерної фізики ім. Т. Бонера Американського фізичного товариства. У 1979 р. В. М. Струтинському присвоєно звання почесного доктора наук Копенгагенського університету. У 1991 р. він був обраний членом Європейської Академії наук та мистецтв (Трієст, Італія).

Роботи В. М. Струтинського знаходяться серед найбільш значущих досліджень у теорії атомних ядер. Вирази “енергетична теорема Струтинського”, “метод оболонкових поправок Струтинського”, “двогорбий бар’єр поділу Струтинського” широко ввійшли у світову наукову літературу, монографії з теорії ядра та ядерної фізики.

Роботи В. М. Струтинського отримали визнання та широко відомі серед спеціалістів з ядерної фізики у всьому світі. Багато результатів, отриманих ним уперше, відіграли важливу роль у розвитку сучасних уявлень теорії складних атомних ядер. Він підготував велику кількість спеціалістів, багато його учнів стали кандидатами та докторами наук, професорами.

Глибока наукова інтуїція, професійна майстерність фізика-теоретика, гострий критичний підхід до роботи, чуйне ставлення до людей, живий інтерес до всього нового в науці та житті, принциповість і безкомпромісність створили В. М. Струтинському високий авторитет серед вітчизняних та закордонних учених.

В. І. Абросімов
Ф. О. Іванюк